

Sabrina Janeschová

Kočí hory

Dědeček řekl, že tu klatbu věřil už zdaleka. Takový těžko postižitelný, hnilobný zápach to byl, vznášející se u země a pohlcující každého, kdo na ni vstoupil.

Ostatní jej ucítili, až když je vypustili z vagónů. V tu chvíli ovšem, řekl dědeček, když se muži začali tomu pachu a nepřírozeně ostrým hranám stínů okolních kopců podívat, už bylo pozdě.

V místech, kde museli sedláci vystoupit, nebylo žádné nádraží, jen navršená hromada uhlí. V ní trčela tabule, na níž stálo modrými emailovými písmeny: *Obernigk*. Oborniki, křičeli ruští vojáci ve vlaku a hnali Poláky z vagónů. Třináct mužů zůstalo stát vedle uhelné hromady, přivíralo oči a rozhlíželo se. Janeczko cítil takovou slabost v nohou, že se musel opřít o Mariusze Sędeckého. Sędeckého zrzavé vlasy byly spleené prachem a špínou a vypadaly šedivě; o jeho vzpřímenou chůzi ho jízda vlakem nepřipravila. Jeho rameno bylo kostnaté a Janeczko cítil dotyk jeho kloubu v dlani, jako by ho tam někdo šimral.

Všude kolem se kouřilo ze země; ve Slezsku už bylo jaro a za vycházejícího slunce stoupala ze zaplavených luk pára. Na západě bylo možné rozeznat řetěz kopců Kočí hory. V opačném směru se táhla rozlehlá kotlina, na jejímž konci rozpoznal Janeczko mocný listnatý les. Kam se vydat?

Bezradně tam postávali, řekl dědeček, silák Sędecki, pobledlý kameník Garniecki, Wiśniewski, který si na denní chleba vydělával pěstováním broskvoní, on a ostatní sedláci. Nevěděli nic, ale především nevěděli, co to má znamenat: aby dál žili na statcích Němců. Jako dítě si Janeczko myslel, že jeho tělo je se zemí, na které žil, nerozlučně spojené. Netrvalo dlouho, než zjistil, že to tak sice mohlo být, ale že přesto může svou zemi opustit a žít dál; sice v bolesti, ale šlo to.

Směrem k západu, kde muselo ležet městečko *Obernigk*, spatřil čnít nad lesem štítý a střechy vil. Vítr sem zanesl neznámý pach betonu a spáleniny. Na východě bylo možné rozeznat za loukami a ostrůvky lesů několik vesnic a malých rybníků. Janeczko se rozhodl, že se pustí na východ, tam, kde nic nebylo, jen cizota, ven do polí.

Muži, kteří opustili vagón spolu s ním, stáli pořád ještě u hromady uhlí a radili se, kam se kdo vrátí a jestli je vůbec rozumné se rozdělit. Sędecki měl hlavní slovo a navrhl, aby sedláci ze *Żdźary Wielkie*, která ovšem už teď nebyla polská, ale ukrajinská a jmenovala se *Zastavne*, zůstali pohromadě a našli si nějakou místní vesnici, která by byla dostatečně velká, aby je mohla pojmout. Takže: vydají se na cestu a najdou si třináct statků, které budou ležet pokud možno blízko u sebe. Pak se tiše přihlásil Wiśniewski a ptal se, co mají těm lidem proboha říct, až na ně narazí. Sędecki se na něho nechápavě podíval: Jakým lidem?

No, odpověděl Wiśniewski, přece německým sedlákům. Umí tu někdo německy?

Janeczko vystrčil nos do vzduchu. S každou minutou, kterou tu prostojí na kolejích a diskutují, ztrácí minutu denního světla. Sáh po vaku, který si nesl s sebou – měl v něm šňupací tabák a trochu chleba – a hmatem se ujistil, že puška tam ještě

je. Na její hlavní stálo malinkatými písmeny Mauser, jediné německé slovo, které Janeczko znal. Nemyslím, že bychom tu našli někoho, s kým bychom si mohli promluvit, řekl, a směrem k Sędeckému ještě netrpělivě: Hledejte si klidně vesnici s dvanácti statky, já už se nějak protluču sám.

Pak se odloučil od ostatních Haličanů a kostnatého ramene a vyrazil. Polekaně se za ním dívali, jako by jen tak zničehonic vstal ze zákopu a vydal se k nepřátelským liniím. Otočil se, podíval se jim do vychrtlých obličejů a řekl: Nemůžeme ztrácet čas.

Dědeček řekl, že chůze po polích porostlých řeřišnicí bylo jako přecházet řeku v naději, že dřevo, po kterém se člověk pohybuje, se najednou neprolomí. A opravdu: několikrát měl Janeczko pocit, že polní cesta pod ním povolí, každým okamžikem se otevře země a lačně ho pohltí. Vzdálil se od kolejí, a když se pod ním ani po několika stech metrech země neotevřela, odvážil se poprvé otočit. Ostatní muži kráčeli směrem k několika pohromadě stojícím stájím a obytným domům. Janeczko trval na svém: chtěl do blízkosti lesa.

Německou vesnici vyhledal až mnohem později. Pro něho to nebylo, budovat a žít společně: všichni na jedné kopě, a pole někde daleko za vraty. V Haliči žil každý na svém, sám pro sebe, a dvorce tam byly jako ostrovy, z nichž bylo přicházejícího vidět už z dálky.

Cesta nevedla přímo ke kraji lesa, nýbrž vinula se přes malou vyvýšeninu. Odtud Janeczko zahlédl u paty kopce kostelík, před nímž se rozkládal hřbitov. Dědeček řekl, že v té chvíli si pomyslel, jak namáhavé to bude převážet odtud mrtvé vlakem do Haliče, aby je tam mohli pochovat.

Nenávist a strach, řekl dědeček, mají podobně jako láska svou logiku: nechtěl mít rád nebo svým zvat nic, co tam oni po sobě zanechali, nechtěl používat jejich talíře, jíst ovoce ze stromů, které zasadili. Slezsko, myslel si, šlemovité a podělané Slezsko, je přechodným řešením, něco jako špatný žert, který si mohou dovolit tak dlouho, dokud se zase doma v Haliči nedá všechno do pořádku.

V dálce mohl ještě rozpoznat muže blížící se ke vsi. Jejich obrysy už pomalu splývaly s pozadím. Jejich klobouky sloužily za jízdy vlakem různě jako polštářky, talíře, zbraně nebo kapesníky a seděly jim teď na hlavách jako ošklivá zvířátka, kterým se při pohledu na domy ježila srst. Každý z nich nesl, strkal nebo táhl, co mohl. Pytle s nářadím, hrnce, někteří s sebou dokonce vzali osivo. Na větší zásoby jídla nikdo nepomyslel, proviant jim došel už někde za Opolí.

Ze svého stanoviště pozoroval Janeczko muže, jak se stahují stále blíž k Osole, nahlízejí přes ploty a pořád dokola volají: Jest tam kdo? Je tam někdo?

Volání Jest tam kdo? se šířila jako vlna přes svah až k němu, řekl dědeček, a vyplňovala každý kout vsi a polí až k lesu, letěla přes pláně a stoupala k nebi. Muži začali lomcovat brankami, házet kameny do stodol, lámat ze stromů větve, hvízdát, mlátit do vrat, a s křikem a supěním se pomalu blížili ke vchodům obydlí. Dědeček řekl: Tak se v Haliči vyháněli zlí duchové. První skupinky se zdviženými klacky se konečně odvážily do domů.

Na onom dolnoslezském okraji lesa narazil Janeczko na statek, který se později naučil z hloubi duše nenávidět. Z dálky rozpoznal jen cosi nezřetelně se podobajícího střeše, když ale přišel blíž, uviděl, že ani ne deset metrů od lesa stojí dvorec s čerstvě

omítnutým stavením, obezděnou stodolou a kůlnou. Všechny budovy měly doškovou střechu, ne ze svázaného rákosí jako domy v Haliči. K jihu se rozprostírala rozlehlá oplocená zahrada s přistavěným kurníkem a králíkárnou. Živé užitkové zvířectvo ve Slezsku už nebylo: slepice požraly lišky, jestřábi nebo dezertěři, králíci pošli v kotcích hladem.

Janeczko postál nějakou dobu na štěrkové cestě, oddělující hustý dubový les od statku, jako by si chtěl rozmyslet, která strana se mu má stát domovem. Když se jeho pohled stočil zpátky od statku k lesu, spatřil na jedné z větví sýčka, zírajícího bez hnutí jeho směrem; rychle se otočil. Chvilí si myslel, že se sýček nedívá na něho, ale na něco, co stálo ještě před okamžikem za ním – ale nic tam nebylo. Najednou mu přejel mráz po zádech a přiznal si, že by byl raději s ostatními ve vsi a křikem a hlukem zaháněl strach.

Ve chvíli, kdy se tu objevil, dvorec zadržel dech. Janeczko slyšel, jak mu hučí krev v uších, jaké bylo ticho. Když si prohlédl plot, srdce se mu rozbušilo: na plačkách se ještě perlila neuschlá barva. Černá. Opravdu tam nikdo nebyl?

Pokoušel se zahlédnout na zahradě nějaké stopy, ale všechno bylo mezitím tak prorostlé divokým vínem, že se nedalo nic poznat. Nerozhodně vytáhl z vaku loveckou pušku. Na otevřené straně písmene U, které trakty tvořily, byla vrata. Janeczko uchopil mauserovku, zamířil k nim, sevřel rukou kliku, ucítil chladný kov a konečně stiskl. Pak vstoupil do dvora, ušel několik kroků, klopýtl a zasténal.

Z rány na stehně se uvolnilo několik kapek krve a vpilo se do plátna kalhot. Hned za vraty, zakuklený jako keř řebříčku a meduňky, číhala ostružina, a jen co Janeczko vkročil do dvora, chňapla ho za lýtko a lízla si krve. Dědeček řekl: první, co si předsevzal, pokud na statku vůbec zůstane, bylo, že ostružinový keř vykope a nechá uschnout. Ale pořád mohl každou chvíli někdo vyjít ze stavení a vysvětlit mu, že tu jde přese všechno o nedorozumění; nebo taky mohl někdo vyjít a bez dlouhých řečí ho zastřelit.

Janeczko zíral na dveře stavení, nad nimiž visel měděný hákový kříž. Zíral na stáj, na kůlnu, ale kromě stvolů trávy se nic nepohnulo. Než jsem vešel dovnitř, řekl dědeček, hákový kříž jsem svěsil a položil ho obráceně k zemi.

Pak vytáhl z rány trn ostružiny a narovnal se. Tráva ve dvoře byla vysoká jako na mýtině v lese. Chvilími jako by v ní zahlédl nějaký pohyb; zřejmě myši. Na konci dvora, před stájí, stála psí bouda, z níž to ukrutně páchlo. Janeczko slyšel, jak uvnitř bzučí mouchy, a rozhodl se, že v tom velmi nepravděpodobném případě, kdyby sem opravdu přivedl svou ženu a malého Darka, boudu zapálí a v jejích plamenech spálí všechno, co tu najde po tom, kdo statek postavil a pověsil nad dveře hákový kříž.

Po každém kroku, který učinil směrem k domu, by nejraději udělal dva zpátky. Když stál pod třemi kamennými schody, které vedly ke dveřím, přelétl ještě jednou pohledem celý dvůr: ořech u plotu, kurník, hnojiště a kůlnu, jejíž vrata byla lehce pootevřená. Jako by odtud zavanul chladný větřík; kromě toho ucítil vůni dřeva a smůly.

Konečně si všiml páru žlutých očí, které ho celou dobu bedlivě pozorovaly. Bleskově zdvihl kámen a mrštil jím směrem k vratům kůlny. Zmizni, zakřičel, třikrát: zmizni, zmizni, zmizni! Nato oči zmizely a v kůlně už nebylo nic vidět.

Na chodbě ho ovanul zápach, který ucítil už několikrát za jízdy vlakem. Jesttamktoš?

Zavolal několikrát chraplavě, a když nikdo neodpověděl, vrazil do dveří do kuchyně a vstoupil dovnitř. Nikdo tam nebyl.

Dědeček řekl: V záplavě plísně a hub tam stála židle a stůl. Na něm rostl jeden obzvlášť podařený exemplář; rychlým pohybem ruky ho smetl. Okno bylo dokořán a nabízelo pohled na Kočičí hory, rozkládající se na druhé straně kotliny. Byly z velké části holé; na jejich svazích nerostlo nic než hloží, a v údolích se rozkládaly bažiny. Rákosí kolem nich se klátilo ve větru. Janeczko odvrátil pohled a okno zavřel.

Vítr navál do kuchyně tenkou vrstvu prstě, která ležela všude po podlaze a na stole. Nemohl udělat krok, aby nerozšlápl celé shluky hub: nažloutlých na dlouhých stoncích, oranžově zbarvených mořských, nahnědlých se šlemovitými kloboučky.

Na okenní římse ležely noviny. Uchopil je špičkami prstů a nechal dopadnout na stůl přesně na místo, kde předtím stála houba. Dědeček řekl, že tomu, co v nich bylo německy napsáno, nerozuměl, ale na titulní straně vlála polská vlajka.

Hluboko do pokoje, který sousedil s kuchyní, už otevřeným oknem proniklo divoké víno. Jeho úponky rdousily kanape a noční stolek. Venku už se nad zahradou a loukami snášel soumrak. Janeczko si původně chtěl ještě prohlédnout sklep a půdu, ani v kůlně ještě nebyl a nevěděl, co se v ní skrývá.

Ale když se zastavil u kanape, stačily jeho síly právě na to, aby odhrnul stranou nejsilnější úponky a sklátil se do listnatého lože. Potom usnul.

Dědeček řekl, že se první noci několikrát probudil, protože si byl jistý, že na půdě slyší kroky. Žádné cupitání nějakého zvířete, žádné váhavé tápání a šmátrání, nýbrž jasné, pevné kroky člověka v botách: nejprve lehké dosednutí podpatku, pak našlápnutí a přenesení váhy na prknech, která pokaždé zaskřípala. Jeden po druhém přecházely kroky přímo nad jeho hlavou, jednou, řekl dědeček, prošly dokonce až do poloviny půdy. Aby se ujistil, že se mu to nezdá, vypočítal ve zlomku vteřiny všechny statkáře své domovské vsi v Haliči, počínaje prvním dvorcem u řeky: Chmelnickij, Kovalčuk, Ivančyk, Vasilenko, Poddubnyj, Romanyszyn. Dědeček řekl: Když jsem byl malý, naučila mě maminka místo otčenáše přeříkávat jména všech našich ukrajinských sousedů.

Když se dostal k poslednímu Wojciechovičovi a kroky se stále ozývaly, Janeczko se zvedl, vyprostil se z vinných listů a zůstal stát s bušícím srdcem v místnosti. Najednou kroky odezněly, udělalo se ticho, nebylo nic slyšet, ani na půdě, ani venku na polích. Že by si to všechno jen namlouval? Obzvlášť silné dosednutí podpatku u Ivančyka, zavržení trámu u poslední slabiky u Romanyszyna?

Dědeček řekl, že jak tak tam stál uprostřed místnosti, cítil se hrozně ztracený a vážně uvažoval o tom, že se ještě v noci vydá přes pole k ostatním do vsi. Ale co by jim asi řekl? Že na statku u lesa něco obchází? Kromě toho byla pole ještě ponořená do hluboké černoty a jen občas vykoukl mezi mraky úplněk. Nedůvěřivě si opět sedl na kraj pohovky a rozhodl se, že už neusne a bude naslouchat každému hnutí, každému sebemenšímu šramotu. Bylo ticho. Ve tmě se pustil do proplétání mladých úponků vína, několikrát zív, a nakonec mu opět klesla víčka.

Po několika minutách se probudil, protože si myslel, že zaslechl nějaký hlas. Bleskově se napřímil a venku, napůl skrytou za divokým vínem, spatřil sedět na římse nějakou postavu.

V té chvíli se prodral mezi mraky měsíc a oči přikrčené postavy zaplály. Janeczko uskočil ke zdi a z plna hrdla vykřikl: Ježíšikriste!

Nato ta záhada zmizela, řekl dědeček, uskočila stranou a v měsíčním světle bylo zřetelně vidět, jak byla velká, dlouhá, a jak hustý měla ocas. To byla ta klatba, spočívající na Kočičích horách, řekl dědeček, která ho od té doby neustále pronásledovala. Přestože se mu podařilo dřevěné okno pořádně zavřít, nezamhouřil už do rána oka.

Podle postavení měsíce usoudil, že svítání nebude daleko. Do té doby přecházel po místnosti a přemýšlel o cejchu, který tam Němci zanechali, o kamnech, které bude muset obložit kachlemi, a o tom, že hned ráno bude muset na půdu, chce-li v tomhle domě ještě někdy strávit klidnou noc. Občas jeho pohled zalétl k oknu nebo ke stropu, ale potvora se už neobjevila a trámy nezavrzaly. Dědeček řekl, že té noci pomalu, krok po kroku, unikal naprostému šílenství, dokud jej nespasilo ráno.

Když dokázal v přítmí pokoje rozeznat obrysy ruky, vstal, setřásl z ramenou vinné listy, vzal pušku a schod po schodu vystoupal na půdu.

Stěny pokrývaly pavučiny, jednotlivá vlákna visela ze stropu a šimrala ho za ušima. Roztržitě si přešel rukou po hlavě. Napjal všechny svaly a strčil do dveří.

Na půdě byla ještě noc. Scházelo pár střešních tašek, první paprsky světla pronikaly škvírami dovnitř a krájely prostor. Janeczko v první chvíli strnul, připraven bránit se všemu, co by se na něj mohlo vrhnout, ale nestalo se nic. Jeho oči postupně přivykaly tmě a on rozeznal nosné i opěrné trámy a několik odložených kusů nábytku, lapeného pod nánosy prachu a pavučinami. Od otevřených dveří sem zavál svěží vzduch. Ze zadní části sýpky se ozval lenivý, bezmála příjemný zvuk. Janeczko přivřel oči a vkročil dovnitř.

Pod nohama mu zaskřípěla prkna, cítil, jak se dřevo prohnulo, když na ně přenesl váhu. Když už byl téměř v polovině půdy, stoupl na prkno, které zakvičelo tak hlasitě, jako by šlápl na živé zvíře. Uskočil a zachytil se střešní krokve. Když mu přestalo divoce tlouct srdce, pustil se. Mezitím se na půdě vyjasnilo a Janeczko dohlédl i do vzdálenějších koutů. Trochu se mu ulevilo. Pod štěrbinou ve střeše viselo něco na trámu v protisvětle. Janeczko to už od vchodu považoval za nějaký nepravidelný opěrný trám. Když ale přistoupil blíže, viděl, že se tenhle nepravidelný trám nepozorovaně houpe sem a tam, má vyschlou, propadlou tvář, na sobě nedělní šaty a zvolna se v průvanu klátí na oprátce.

Dědeček řekl: Pan Dietrich se oběsil v klobouku a kravatě, ale holinky si nesundal a nevyměnil je za nedělní boty. Byly to masivní holiny s hrubým, dvakrát zesíleným podpatkem. Klobouk mu spadl z hlavy a ležel asi třicet centimetrů pod ním. Když ho Janeczko zdvihl, rozutekla se do všech směrů myší rodinka. Pustil ho zpátky na zem a prohlédl si visícího muže. Nebyl světlovlasý: těch několik pramenů, které měl přilíplé na kůži, bylo skoro černých a sahalo mu až k očním důlkům.

Musel jsem se ho zbavit, řekl dědeček, ještě než sem přivedu babičku a malého. A tak si dodal odvahy a kapesním nožem provaz přeřízl ve dvě.

Mrtvola dopadla s tupým úderem na podlahu a zůstala ležet tak, jak předtím visela, rovná jako svíčka. Janeczko jí rozevřel kabát a zašmátral po náprsní kapse. Nahmatal něco tvrdého, sáhl dovnitř a vytáhl kus papíru a průkaz. Průkaz se podobal tomu, jaký mu vystavili v Haliči, jen na první straně se neskvělo písmeno „P“. Fotografie byla vytržena, ale pod ní bylo jasně k přečtení jméno Dietrich. Janeczko

zastřčil oba dokumenty zpátky do kapsy. Pak prohledal komodu a skříňku, které stály v sýpce, a našel v nich starou rozežranou deku, do které pak pana Dietricha zabalil a snesl po schodech dolů.

Když ho odložil na zem, padl jeho zrak na kůlnu. Ráznými kroky se k ní vydal a doširoka otevřel obě metr vysoká křídla. Nechtěl, aby ho něco z úkrytu pozorovalo, zatímco se pohybuje po dvoře, aby to na něho číhalo a chtělo ho překvapit. Nadechl se chladné, kovové vůně, která na něho zevnitř vyrazila.

Bylo mu příjemné jít po podlaze vylité cementem, kdy mohl všechno jasně rozeznávat ve světle od otevřených vrat. Napravo spatřil hromadu dříví, sahající až do stropu. Janeczko k ní došel, přerovnal pár polen, zvážil je v rukou, a šplhal po ní. Úplně vzadu v koutě si všiml něčeho, co vypadalo jako polštář. Přesunul pár špalků a leknutím strnul. Byl to pelech vystlaný vraními pery, uprostřed ležely dva zobáky.

Dědeček řekl, že to byl pelech té bestie. Chvíli váhal, a pak vzal spletené vrbové proutí, které stálo opřené o jeden ze strojů, a rozprášil jej do všech světových stran. I poleno, které ho zakrývalo, vzal a položil na stroj. Později je rozřeže.

Janeczko se posadil na schody verandy a zíral na přikrytou mrtvolu. Když ho začalo pálit slunce do ramenou, vstal, sehnul se pro hákový kříž, který pořád ještě ležel u dveří obrácený k zemi, a zastřčil ho panu Dietrichovi pod deku. Potom dovezl z kůlny trakař a lopatu, naložil na něj tělo i s hákovým křížem a vydal se na cestu ke Kočičím horám.